

УДК: 1(001.18)

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІ ТА АНТРОПОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ УМОВ ПЕРЕДБАЧЕННЯ МАЙБУТНЬОГО

Ольга Романенко

*Київський інститут бізнесу і технологій,
провулок Зоряний 1/5, м. Київ, 04078, Україна,
olga.romanenko@kibit.edu.ua*

Завданням соціальної філософії буде виявити потенціал соціально-теоретичної концептуалізації проблеми передбачення. Така концептуалізація, на наше переконання, задає межі можливих інтерпретацій для всіх можливих підходів до проблеми передбачення. І ядром такої концептуалізації є аналіз передбачення соціального як особливого феномену. Системність передбачень має ґрунтуватися на системності пізнання, а остання передбачає системність самого предмета пізнання. Необхідно спробувати визначити не саме соціальне передбачення, а умови його можливості. Знання цих умов дасть змогу окреслити смисловий горизонт розуміння соціальних передбачень. Соціальне прогнозування виявляється не просто у певному відношенні запрограмованим під кутом зору невідворотності механізмів функціонування соціальних систем, але й визначеним тим, що ці механізми неминуче пов'язані з функціонуванням інституційно-організаційної структури суспільства, яка найбільшою мірою забезпечує це системне функціонування. Ми пропонуємо розрізнити два різних підходи до систематизації цінностей соціального передбачення, які постають водночас як два основних і найбільш загальних способи виразити суспільний ідеал: наукове соціальне передбачення та утопічне соціальне передбачення.

Ключові слова: соціальне передбачення, умови можливості, рамкові умови соціальних передбачень, соціальні цінності, соціальні спільноти, наукові передбачення.

У статті проаналізовано співвідношення антропологічних, соціально-філософських та епістемологічних засад передбачення майбутнього. З цією метою розглянуто спочатку головні наявні визначення поняття “передбачення” як родового, а також поняття “соціальне передбачення” як видового стосовно нього. На цій основі здійснено припущення щодо адекватного підходу до визначення основних умов можливості соціальних передбачень.

Теоретико-пізнавальні засади передбачення майбутнього тісно пов'язані з його соціальними засадами: людина як творець передбачень здійснює їх завдяки тому, що є соціальною істотою, не говорячи вже про те, що самі передбачення майбутнього є важливою складовою частиною функціонування і розвитку суспільства. Останнє підтверджується не лише очевидним фактом наявності різного роду передбачень в усіх культурах і цивілізаціях протягом історії розвитку людства. Щоразу більше сучасних дослідників – від сциєнтично орієнтованих прихильників теорії соціальних ризиків та виявлення засад сталого людського розвитку до творців утопічних концепцій трансгуманізму – саме у формуванні належних

передбачень майбутнього вбачають запоруку не лише успішності сучасного суспільства, але й умову виживання людства.

Отже, крім епістемологічного компонента [25], зв'язок соціальних та теоретико-пізнавальних засад передбачення майбутнього має ще й екзистенційний характер. До нього можна упевнено додавати також етичну, естетичну, правову, політичну та багато інших складових частин. Завданням соціальної філософії, на нашу думку, буде виявити потенціал соціально-теоретичної концептуалізації проблеми передбачення. Така концептуалізація, на наше переконання, задає межі можливих інтерпретацій для всіх можливих підходів до проблеми передбачення. І ядром такої концептуалізації є аналіз передбачення соціального як особливого феномену. Адже всі часткові передбачення, усі окремі соціальні передбачення є лише більшою чи меншою мірою або ж похідними соціального передбачення як такого, або ж попередньою підготовкою його розвитку.

У Філософському енциклопедичному словнику, підготовленому колективом авторів на базі Інституту філософії імені Г. Сковороди, знаходимо таке визначення передбачень у відповідній спеціальній, хоча й доволі лаконічній статті: “Передбачення – припущення про напрям розвитку (явищ, відносин тощо), про можливість певних подій, соціальних, технічних рішень та ін.” [12, с. 475]. Як бачимо, передбачення тут визначено надто загально, майже як синонім гіпотези, однак такої гіпотези, перевірка якої відтермінована, тобто відкладена у часі на невизначене майбутнє. У цьому визначенні випущено ту характеристику, яку надавали передбаченню у радянські часи, – системність. Згадується лише системність пізнання, на яке спираються ці окремі припущення: “Тому підтвердженням результатів передбачення на практиці є одним із непрямих доказів істинності системи знань, на підставі якої було виведене це передбачення” [12, с. 475]. Тоді як у Філософському енциклопедичному словнику 1989 року власне йдеться про саме передбачення як систему знань: “Окремі елементи наукового передбачення, які існували ще у Давньому світі (наприклад, передбачення Фалесом сонячного затемнення у 585 р. до н. е.) у 15–17 ст. одночасно з розвитком сучасної науки почали складатися у систему” [2, с. 505]. На наше глибоке переконання, без такої системності неможливе саме передбачення, адже одиничні передбачення залишаються без такої системи розрізненими і малонадійними припущеннями.

Системність передбачень має ґрунтуватися на системності пізнання, а остання передбачає системність самого предмета пізнання. Ми припускаємо, що марксистські уявлення про системність предмета пізнання (зокрема, уявлення про наявність єдиних (діалектичних) законів розвитку природи, суспільства і мислення) сьогодні виглядає для більшості дослідників не лише на Заході, але й у пострадянських країнах щонайменше морально застарілим, якщо не сказати переважно ненауковим, тобто таким, що не враховує сучасні уявлення про природу світу, суспільства і мислення. Якщо нині головним є сумнів у наявності жорстких “законів” розвитку не лише у суспільстві чи мисленні, але навіть у природі, то це не означає, що не може бути інших засад системності пізнання чи передбачення як його різновиду.

Водночас у пострадянській науковій літературі спостерігаємо певну зневіру у самому феномені передбачення. Якщо український філософський словник ще згадує, нехай і коротко, термін “передбачення”, то російські відповідні видання такий термін просто оминають – згадують лише окремі види передбачень: провіденціалізм як один із релігійних різновидів передбачень (у Новій філософській енциклопедії [24, с. 357], М. Можейко у Найновішому

філософському словнику [11, с. 548]); прогноз (Нова філософська енциклопедія [19, с. 358]) та прогнозування (Найновіший філософський словник [10, с. 549]), проектування (Нова філософська енциклопедія [14, с. 358–359]) та Найновіший філософський словник [17, с. 553]) і нарешті – у Найновішому філософському словнику “програмування” [16, с. 550–551] і навіть “програмоване суспільство” [1, с. 551]. Лише останні два терміни є певним кроком уперед порівняно з радянськими дослідженнями. Усі інші становлять собою неповний перелік видів передбачень, які є похідними або частковими, але без опертя на базову, корінну категорію передбачення як такого. Але ж іще у словнику 1989 року чітко було зазначено: “Передбачення має кілька форм конкретизації: передчуття (просте перед-схоплення), властиве живому організму; вгадування наперед (складне перед-схоплення) – вид інтелектуальної діяльності людини, роздуми про майбутнє на підставі власного досвіду; прогнозування – спеціальне наукове дослідження перспектив певного явища, власне наукове передбачення – виведення із законів розвитку природи і суспільства, які відкрила наука; конкретне передбачення (*в оригіналі* – “предсказание”, – *Ольга Романенко*) – локалізоване у часі конкретне передбачення тощо. Трапляються також квазіпередбачення невідомих явищ минулого і сучасного, до яких з метою їхнього вивчення підходять так, нібито вони належать до майбутнього; реконструктивне передбачення явищ минулого за деякими збереженими фрагментами...; реверсивне передбачення (логічне продовження тенденції від сучасного до минулого); превентивне передбачення (наприклад, передбачення можливих дій супротивника, здійснених чи здійснюваних ним нині, але ще невідомих суб’єкту передбачення); імітаційне передбачення (передбачення відомого явища від більш до менш віддаленого минулого задля виявлення надійності того чи іншого методу передбачень” [2, с. 504–505].

Як бачимо, радянська філософська традиція напрацювала цілу науку передбачень. У 1984–1985 роках було здійснено низку захистів дисертацій, які варіативно досліджували цю кореневу тему [8; 20; 22]. Однак крах Радянського Союзу став ще більшим крахом для радянської науки про передбачення – це суперечило, мабуть, радянським уявленням про закони розвитку суспільства і мислення. Після такого нищівного удару дослідження передбачень не оговталось і досі. Маємо справу з розрізненими дослідженнями окремих видів передбачень, проте сама категорія “передбачення”, очевидно, видається дослідникам надто туманним або в усякому разі ризикованим предметом дослідження.

Такий стан справ найбільшою мірою відобразився саме на сфері соціальних досліджень, і передусім у царині соціальної філософії. Справді, адже поразки зазнала насамперед радянська наука соціальних передбачень. Передбачення після краху СРСР або ж найчастіше асоціюються з утопічністю, або ж досліджуються так би мовити “краями”, тобто частинами цілісної проблеми. Так, в українській соціальній філософії натрапляємо на численні дослідження утопій [3; 5; 15], дослідження футурології [9], нарешті дослідження екстраполяції у соціальному пізнанні [6]. Однак не знаходимо досліджень щодо самої категорії соціальних передбачень та тієї кореневої проблеми, яку вона позначає.

Особливо показовою у цьому питанні є позиція соціологів. Українські соціологи у своєму словнику не знаходять місця навіть категоріям прогнозування, провіденціалізму чи проектування. Навіть соціальне програмування представлене лише надто спеціалізованим терміном “програма соціологічного дослідження” [21]. Але російський аналог 1990 року позбавлений навіть цієї статті, не кажучи вже про саме передбачення чи інші похідні й видові

поняття [18]. Інші ж релевантні українські словники, як-от: “Словник соціальних термінів” [13] чи словник “Історична наука” [23] – обмежуються терміном “провіденціалізм”.

На цьому фоні навіть лаконічна стаття у Філософському енциклопедичному словнику виглядає революційно і вражає розмаїттям бачення шляхів розгляду проблеми передбачення. А стаття у радянському словнику 1989 року за своєю системністю так і залишається неперевершеною, незважаючи на явну моральну застарілість деяких її сюжетів. Так, цей словник чітко розрізняє передбачення “наукове, буденне (за зовнішніми прикметами) та інтуїтивне” [2, с. 504]. У радянському словнику 1989 року також розрізняють, на відміну від сучасного українського словника, справжнє передбачення від релігійного та гадань [2, с. 504]. Однак справжнім, науковим передбаченням при цьому постає лише марксистське, тоді як буржуазна наука тяжіє до “заперечення суспільних закономірностей”, що “призводить до концепцій, які в принципі відкидають можливість наукового передбачення, особливо суспільних явищ (Попер та ін.)” [2, с. 505]. Як бачимо, незважаючи на певні здобутки, явно назріло уточнення підходу до визначення соціального передбачення.

Передусім, очевидно, що визначення соціального передбачення не може бути субстанційним або догматичним – навряд чи вдасться чітко прив’язати його до якихось соціальних процесів за умов відмови від визнання соціальних законів – чи то природного, чи божественного чи будь-якого іншого походження. Тому визначення соціального передбачення має бути прагматичним і певною мірою навіть функціональним, тобто таким, яке дає змогу його застосовувати на практиці. Для цього вважаємо найкращим звернутися до кантіанського підходу до пізнання загалом і передбачення зокрема – необхідно спробувати визначити не саме соціальне передбачення, а умови його можливості. Знання цих умов дасть можливість окреслити смисловий горизонт розуміння соціальних передбачень.

Для виконання цього завдання звертаємося до концепції рамкових умов соціального розвитку, розробленої М. Бойченком. Наше припущення полягає у тому, що згадані рамкові умови соціального розвитку можна розглядати також і як рамкові умови можливості соціальних передбачень. Підставою для такого припущення є те, що М. Бойченко вважає, що запропоновані ним рамкові умови соціального розвитку є водночас рамкові умови соціального пізнання [4], а соціальне передбачення ми розглядаємо передусім як різновид соціального пізнання. Отже, за цією логікою можна розрізняти зовнішні та внутрішні умови соціального передбачення.

Зовнішні рамкові умови – “ті параметри функціонування соціуму, які відтворюються переважно у автоматичному режимі, без волі і свідомості людей. Це ті параметри, які повинні включати в себе будь-які соціальні інститути, яким не можуть суперечити жодні цінності чи норми. Це ті параметри, які, зокрема, згадує Карл Попер, коли розрізняє закони природи і соціальні норми – а саме, у першому випадку, параметри, які виражають дію законів природи у суспільстві... як ці рамкові умови виконують лише допоміжну роль для функціонування у суспільстві певних норм і цінностей, так само і різні версії системного підходу, пропонувані науками природничими також можуть виконувати лише допоміжну роль для пізнання соціальної реальності за допомогою системного підходу, суть якого визначає сама соціальна реальність як особливий предмет дослідження” [4, с. 23]. Відповідно ми маємо при здійсненні соціальних прогнозів зважати на закони природи в усьому їхньому розмаїтті, передусім на ті, які найбільшою мірою стосуються людської поведінки. На нашу думку, це ті закони, які досліджує антропологія в усіх її різновидах – від біологічної до філософської.

Внутрішні рамкові умови “завжди явно відсилають нас до певних цінностей, але кожного разу – інших. Справа полягає в тому, що ці допоміжні версії застосування системного підходу нерідко відповідають окремим соціальним системам, функціонування яких вони концептуалізують згідно особливостей щоразу особливих смислових кодів для кожної з цих соціальних систем. Так, економічні версії застосування системного підходу зумовлені циклами самовідтворення економічної системи та внутрішньою системною ж природою організації економічної комунікації. Тоді виявляються більш чи менш масштабні системні економічні утворення – від світового ринку до малих підприємств, які досліджуються хоча й можливо різними економічними теоріями (відповідно макроекономікс та мікроекономікс), але й такими, що мають відповідність вимогам теорії самовідтворення, і все ж за цього принципово сумісними одна з іншою і пов’язаними одним смисловим кодом прибутковості” [4, с. 24–25]. І дещо далі: “У якому ж сенсі варто говорити про внутрішні рамки соціального розвитку, які задають відповідні соціальним системам системні підходи? Очевидно, що кожен з них не може поставати як загальний системний підхід у соціальному пізнанні, бо тоді не потрібні були би інші. Але кожен з цих системних підходів зумовлений іншим так само, як взаємно обумовленими є самі соціальні системи. Тому загальний системний підхід у соціальному пізнанні має бути зумовленим наявністю фактичної успішної взаємодії соціальних систем між собою і цим загальним системним підходом у соціальному пізнанні має бути загальна теорія соціальних систем” [4, с. 25]. Ми хотіли би додати, що соціальне прогнозування виявляється не просто у певному відношенні запрограмованим під кутом зору невідворотності механізмів функціонування соціальних систем, але й тим, що ці механізми неминуче пов’язані з функціонуванням інституційно-організаційної структури суспільства, яка найбільшою мірою забезпечує це системне функціонування. Відповідно системний вплив на майбутнє, на нашу думку, конкретизується його інституційно-організаційним втіленням. Утім, ми підтримуємо також зарахування М. Бойченком до внутрішніх рамок умов соціального розвитку, а отже, за нашою логікою, і соціального передбачення, наявних технічних та технологічних засобів і засобів різних символічних систем.

Однак ці зовнішні та внутрішні рамкові умови ще не прояснюють головний мотив передбачення майбутнього, а відповідно – і головний механізм впливу цих передбачень на реальні соціальні зміни. Йдеться про ціннісні засади як соціальної поведінки загалом, соціального пізнання як особливого різновиду соціальної поведінки та соціального передбачення як особливого різновиду самого соціального пізнання. Тоді соціальні поведінка, пізнання і передбачення мають бути “забезпеченими цінностями конкретних комунікативних спільнот, хоча зовсім незайвим буде, коли на базі цих цінностей будуть також виявлені функціональні відповідники людського суспільства для тих функцій, які мають своє походження з до-людських, біологічних форм соціальності, або якщо бути біологічно коректними – форм соціальності інших біологічних видів, крім *Homo Sapiens*. Найяскравішим прикладом такого ціннісного і функціонального додаткового виправдання є боротьба за виживання: як би її не інтерпретували у самій біології прибічники та критики Дарвіна всередині еволюційної теорії, в суто “біологічному” варіанті боротьба за виживання (чи то міжвидова, чи внутрішньовидова, чи будь-яка інша її модифікація) не діє прямо у суспільстві. Вона набуває спочатку зовсім іншого, а саме ціннісного виправдання – наприклад, як економічна конкуренція, а вже потім здобуває функціональні ознаки, які настільки витончують і софісткують закони боротьби за виживання, що впізнати їх у

конкурентній боротьбі майже неможливо – та й за великим рахунком все ж некоректно. Адже хоча функціонування біологічних закономірностей не відкидається, але воно виявляється додатково обмеженим функціями відтворення людського суспільства, а без цих обмежень, взятих у повному обсязі (природні+соціальні) пояснити дієвість біологічних функцій у суспільстві неможливо” [4, с. 24].

Таке обґрунтування ціннісних засад функціонування суспільства потребує додаткових пояснень, якщо звертаємося до проблеми ціннісної визначеності соціальних передбачень. Саме передбачення найбільш очевидно з усіх видів соціального пізнання спираються на соціальні цінності. Згадуючи І. Канта, можна сказати, що соціальні передбачення спираються передусім на той зміст і структури людської свідомості, які пов’язані з виміром належного. Справді, у кінцевому рахунку всі соціальні передбачення більшою чи меншою мірою співвідносяться зі *суспільним ідеалом*, який і систематизує їх, надаючи точку опертя у передбаченнях усього спектру – від оптимістичних (як таких, що виражають високий рівень відповідності цінностям суспільного ідеалу) до песимістичних (у яких така відповідність виявляється низькою).

Філософський енциклопедичний словник так визначає ідеал: “Ідеал – уявлення про найвищу досконалість, котра як взірець, норма і мета визначає спосіб і характер діяльності людини або соціальної групи” [7, с. 231]. Таке уявлення не є чимось випадковим – ані з погляду підстав його виникнення, ані з погляду міри необхідності впливу ідеалу на суспільний розвиток. Цитована стаття у словнику розглядає ідеал як “єдність об’єктивного і суб’єктивного. Об’єктивність ідеалу полягає в тому, що він виникає як об’єктивна необхідність у розвитку суспільства, вказуючи на його реальний стан та об’єктивні тенденції подальшого поступу. Суб’єктивність ідеалу пов’язана з тим, що він є суб’єктивним за своєю формою” [7, с. 231]. На наш погляд, цьому визначенню бракує виявлення ціннісної природи суспільного ідеалу, внаслідок чого воно виявляється надто описовим, не пояснюючи опертя на людські потреби в удосконаленні наявного суспільного буття, які й знаходять концентрований вираз у соціальних цінностях.

Коли йдеться про соціальне передбачення, ми пропонуємо розрізнити два різних підходи до систематизації його цінностей, які постають водночас як два головних і найбільш загальних способи виразити суспільний ідеал: наукове соціальне передбачення та утопічне соціальне передбачення. Ми розрізняємо їх за принципом міри опертя на вимір наявного у свідомості людей: наукове соціальне передбачення більшою мірою спирається на наявний емпіричний соціальний досвід, систематизований у соціальних та гуманітарних науках, тоді як утопічне соціальне передбачення більшою мірою спирається на ті соціальні цінності, які ще належно не втілилися в наявному суспільному бутті та щодо яких соціальний досвід більшою мірою виявляється досвідом свідомості. Це означає, однак, що наукове соціальне передбачення також певною мірою виходить за межі емпіричного досвіду, орієнтуючи на втілення в життя тих явищ (передусім як результатів діяльності самої людини), які раніше були відсутні в емпіричному досвіді – результатів наукових та інших винаходів людства. Своєю чергою, утопічне соціальне передбачення також частково спирається на емпіричний соціальний досвід, а саме – на наявні у суспільстві соціальні цінності. Так, утопії не є довільними фантазіями, а лише особливим варіантом системної інтеграції реальних, хоча й у термінології В. Загороднюка як автора цитованої нами статті про ідеал “суб’єктивних” цінностей членів суспільства.

Ці два типи соціальних передбачень об'єднують довкола себе всі ті різновиди соціальних передбачень, які відповідно можна називати переважно раціоналістичними або ж переважно ірраціоналістичними, або ж наукоцентричними та наукобіжними. У такому дещо умовному протиставленні ми й пропонуємо розглядати як самі соціальні передбачення, так і відповідні умови їхньої можливості.

Отже, ми здійснили розрізнення зовнішніх рамкових умов можливого передбачення майбутнього, як пов'язаних переважно з антропологічними передумовами соціального буття, з одного боку, та внутрішніх рамкових умов як таких, які визначаються глобальними соціальними системами та інституційною структурою конкретних суспільств, – з іншого. Також у цих рамкових умовах набуває виразної значущості провідна роль особистостей та їхніх вчинків як вихідної соціальної умови соціальних передбачень, якщо ці вчинки розглядати як такі, що виходять із певних ціннісних позицій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бабосов Е.М. Программированное общество / Е.М. Бабосов // Новейший философский словарь / Сост. А.А. Грицанов. – Мн.: Изд. В.М. Скакун, 1998. – С. 551.
2. Бестужев-Лада И.В. Предвидение / И.В. Бестужев-Лада // Философский энциклопедический словарь. – М.: Советская энциклопедия, 1989. – С. 504–505.
3. Богуславська Ю.С. Утопія як форма соціального передбачення: автореф. канд. дис. 09.00.03. / Ю.С. Богуславська. – Донецьк, 2010. – 18 с.
4. Бойченко М. І. Системний підхід у соціальному пізнанні: ціннісний і функціональний аспекти. Монографія / М.І. Бойченко. – К.: Видавництво “Промінь”, 2011. – 320 с.
5. Бондар Т.О. Категорія “благо” в процесі еволюції соціальних утопій: автореф. канд. дис. 09.00.03. / Т.О. Бондар. – К., 2010. – 20 с.
6. Драпогуз В.П. Екстраполяція як метод наукового пізнання: автореф. канд. дис. 09.00.03. / В.П. Драпогуз. – К., 2013. – 18 с.
7. Загороднюк В. Идеал / В. Загороднюк // Філософський енциклопедичний словник. – К.: Абрис, 2002. – С. 231.
8. Иваненков С.П. Методологические проблемы социального предвидения в советской философской литературе 70-х годов: автореф. канд. дис. 09.00.03. / С.П. Иваненков. – М., 1984. – 16 с.
9. Людвиченко М. В. Утопія і футурологія у контексті формування соціальних ідеалів [автореферат на здобуття наукового ступеню кандидата філософських наук. Спеціальність 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії] / М. В. Людвиченко. – К., 2010. – 15 с.
10. Мазаник М.Н. Прогнозирование / М.Н. Мазаник // Новейший философский словарь / Сост. А.А. Грицанов. – Мн.: Изд. В.М. Скакун, 1998. – С. 549.
11. Можейко М.А. Провиденциализм / М.А. Можейко // Новейший философский словарь / Сост. А.А. Грицанов. – Мн.: Изд. В.М. Скакун, 1998. – С. 548.
12. Передбачення // Філософський енциклопедичний словник. – К.: Абрис, 2002. – С. 475.
13. Провіденціалізм // Словник соціальних термінів. – Київ-Харків: Корвін, 2002. – С. 510–511.
14. Розин В.М. Проектирование / В.М. Розин // Новая философская энциклопедия. – М.: Мысль, 2001. – С. 358–359.

15. Розова Т.В. Утопия как социокультурный феномен: Дис. д-ра филос. наук: 09.00.03 / Институт философии НАН Украины / Т.В.Розова. – К., 1997. – 310 с.
16. Савелова С.Б. Программирование / С.Б. Савелова // Новейший философский словарь / Сост. А.А. Грицанов. – Мн.: Изд. В.М. Скакун, 1998. – С. 550–551.
17. Савелова С.Б. Проектирование / С.Б. Савелова // Новейший философский словарь / Сост. А.А. Грицанов. – Мн.: Изд. В.М. Скакун, 1998. – С. 553.
18. Современная западная социология: Словарь. – М.: Политиздат, 1990. – 432 с.
19. Суворов О. В. Прогноз / О. В. Суворов // Новая философская энциклопедия в четырех томах: Том третий. – М.: Мысль, 2001. – С. 358.
20. Суслов Н.В. Описание, объяснение и предвидение как стадии формирования научной теории: автореф. канд. дис. 09.00.01. / Н.В. Суслов. – Свердловск, 1984. – 16 с.
21. Тихонов О.М. Програма соціологічного дослідження / О.М. Тихонов // Соціологія. Короткий енциклопедичний словник / Під заг. ред. В.І. Воловича. – К.: Український центр духовної культури, 1998. – С. 429–430.
22. Туленова К.Ж. Предвидение как форма научного познания: автореф. канд. дис. по спец. 09.00.01. / К.Ж. Туленова. – Ташкент, 1985. – 16 с.
23. Чекаль Л. Провіденціалізм / Л. Чекаль // Исторична наука: термінологічний і понятійний довідник. – К.: Вища школа, 2002. – С. 307.
24. Шамшуринов В.И. Провиденциализм / В.И. Шамшуринов // Новая философская энциклопедия. – М.: Мысль, 2001. – С. 357–358.
25. Sperber D. Relevance: Communication and cognition / Dan Sperber and Deirdre Wilson (2nd ed.). – Oxford: Blackwell, 1995. – 269 p.

SOCIO-PHILOSOPHICAL AND ANTHROPOLOGICAL PRINCIPLES OF DETERMINING OF THE CONDITIONS OF FORESIGHT OF THE FUTURE

Olha Romanenko

*Kyiv Institute of Business and Technology,
Star Lane 1/5, Kyiv, 04078 Ukraine,
olga.romanenko@kibit.edu.ua*

In addition to epistemological component of social communication and epistemological foundations of foresight the future is even existential character of such foresight. It can confidently be added as well ethical, aesthetic, legal, political and many other components. The task of social philosophy, in our opinion, will identify potential of the socio-theoretical conceptualization of the problem of anticipation. This conceptualization, we believe, sets the framework of possible interpretations for all possible approaches to the problem of prediction. And the core of this analysis is the conceptualization of foresight as a special social phenomenon. After all partial anticipation, all the individual social predictions are only more or less or derivatives such as social predictions or pretreatment development.

Systematic predictions must be based on systematic knowledge, and the latter provides systematic knowledge of the subject. Defining of the social foresight can not be dogmatic or

substantial – is unlikely to explicitly bind it to some social processes under conditions of refusal to recognize the social laws – whether natural or divine or any other origin. Therefore, the definition of social foresight must be pragmatic and to some extent even functional – that is, one which allows to practice it. To this end, we believe the best appeal to the Kantian approach to knowledge in general and in particular to foresight – one should try to determine first not social foresight, but the conditions of its possibility. Knowledge of these conditions will determine the semantic horizon of understanding of the social predictions.

Social forecasting is not just programmed in some respects from the perspective of the inevitability of mechanisms of social systems, but also determined that these mechanisms inevitably associated with the operation of institutional and organizational structure of society that mostly provides this system function. Accordingly, the systemic impact for the future, in our opinion, is specified its institutional and organizational embodiment.

External and internal framework is not yet clarify the main motive of foresight the future, and accordingly – and the basic mechanism of relative to it predictions to real social change. This mechanism is valuable principles – as of general social behavior, so of social cognition as a special kind of social behavior and of social foresight as a special kind of social cognition.

Social prediction based primarily on the content and structure of human consciousness related to the dimension of Due. Indeed, in the end, all social predictions more or less correlated with social ideals, which classifies them by providing a point of reliance of the whole range of possible predictions.

We propose to distinguish between two different approaches to the systematization of the values of social predictions that appear at the same time as the two main and most common ways to express social ideal: scientific social predictions and utopian social foresight.

We distinguish them on the basis of measures of reliance on the dimension of Available in people's minds: scientific social predictions largely based on existing empirical social experience, systemized in the social sciences and humanities, while the utopian social predictions largely based on the social values that have not yet found proper implementation in existing social life and for which social experience appears more as experience of consciousness. This means, however, that scientific social predictions go to some extent beyond the empirical experience, focusing on the implementation of the phenomena (primarily as a result of the man himself) that were previously missing from empirical experience – of scientific and other inventions of mankind. Social utopian foresight is also partly based on empirical social experience – namely, on the present societal values. So utopian fantasies are not arbitrary, but only a particular variant of system integration of the real, though “subjective” values of society.

Keywords: social foresight, possible terms, framework of social predictions, social values, social communities, scientific prediction.

Стаття надійшла до редколегії 24.10.2016

Прийнята до друку 31.11.2016